

szetek kihagyása miatt is támadják Mihaliót. Nem először történik meg, hogy a nemzetiségek hátán keresztül folynak leszámolások, aminek végül is maguk a nemzetiségek látják kárát: a ködösítés még sohasem használt. Viszont meggyőződésem, hogy a nemzetiségek is képesek számot vetni ügyeikről, s kissé sztoikusán bár, de jól tudják — ebben egyet fog érteni velem —, hogy művük értéke nem növekedik, ha jól adminisztrálják őket, de nem is csökken, ha az adminisztrálás elmarad.

Szívélyesen üdvözi,

MAJOR NÁNDOR

A VITA VÉGÉN — VAGY ELEJÉN?

SAFFER PÁL

1966. december 19-én Szarajevóban ülést tartott a Jugoszláv Írószövetség vezetősége, az úgynevezett koordinációs bizottság. Az összejevetel napirendjén szerepelt többek között az „antológia vita”, amely egy olasz nyelvű jugoszláv költészeti antológia megjelenése kapcsán robbant ki, illetve akkor, amikor ugyanez a koordinációs bizottság nyilvánosan megróttá az antológia szerkesztőit, mert válogatásukba a Crna Gora-i költőktől és a nemzetiségek költőitől egyetlen verset sem vettek be.

A vita elindult, majd kiszélesedett és el is mérgesedett, úgyhogy a koordinációs bizottság jobbnak látta az egész ügyet levenni valahogy a napirendről, ami ezek után, érthetően, nem volt könnyű dolog. Megoldották azonban egy eléggé rövid, mértéktartó, keveset magyarázó és mindezek folytán okos közleménnyel, amely témájánál fogva, de még inkább a benne közölt javaslat által jelentős lehet.

A közlemény szerint az előző, vitát kiváltó, dokumentumával a koordinációs bizottság mindenekelőtt egy mulasztásra akarta felhívni a figyelmet: arra, hogy húsz esztendőn át az ország irodalmi közvéleménye csak deklaratív törődött a nemzetiségek irodalmával és hogy ezen változtatni kell.

Természetesen a dolog közel sem ilyen angyalian egyszerű. Ezt bizonyítja a nyilvános vita, amelyet az első közlemény váltott ki és amely nem mindenben egyezik a második közleményben kinyilatkoztatott szándékkal, és ezt bizonyítja a vajdasági írók tiltakozása, akik, röviden és velősen, azt mondták, hogy nem szeretik, ha őket emlegetik, amikor tulajdonképpen egészen másról beszélnek.

Ebből az következik, hogy ez a második közlemény — bár első pillantásra úgy tűnik — nem csupán a túláradó jóindulat és forradalmi hév eredménye, és ezért, ha meg is kell becsülni, nem kell túlbecsülni.

Túlbecsülni nem kell már azért sem, mert a határozat, illetve az azt kifejező közlemény maga is csak egy deklaratív aktus, egy vélemény, amely senkit nem kötelez akcióra, tehát első közvetlen hatása is legfeljebb csak annyi lehet, hogy a nemzetiségek irodalmának, illetve

azok „jugoszláv aktivizálásának” problémáiról valakit gondolkodásra készített.

Másképp nem is lehet, mert a probléma megoldása — a nemzetiségek irodalmának egyenjogú és csak a színvonalától függő szereplése a jugoszláv szocialista közösség irodalmi életében — nemcsak az illetékes intézmények, szervezetek és egyének jóindulatától függ, hanem elsősorban attól, hogy mennyire vált az ilyesmi érezhető, gyakorlati társadalmi szükséggé, írók, kiadók, szerkesztők és főleg a közönség érdeklődésének tárgyává. A különkiadványok, antológiák és egyéb „tük-máló” nyomdatermékek útján való bekapcsolódásnak nincs sok értelme. Ugy a nemzetiségi írók továbbra is csak „bemutatott idegenek” maradnak, és a hazainak nyilvánított irodalmat, amelyet mégis így kell propagálni, az olvasó már eleve gyanakvással fogadja.

Marad tehát a szerves, a természetes bekapcsolódás a jugoszláv irodalmi produkcióba, a szerb, horvát, szlovén, macedón és a többi nyelvterületek folyóirataiba és könyvkiadásába. Ez az egyetlen helyes és járható út — de hogy ennek is, pillanatnyilag, milyen kilátása lenne a sikerre, azt senki nem tudná megmondani.

Van azonban az Írószövetség közleményének egy tétele, amely utat mutat a megoldás felé, és ezzel tulajdonképpen helyrebillenti a mérleg nyelvét: az imént felsorolt kétségek ellenére reményt nyújt arra, hogy húszesztendei csend után, amelyet csak udvariassági aktusok szakítottak meg olykor, végre komolyan mozdul majd valami.

Ez az a tétel, amelyben az Írószövetség javasolja egy országos megbeszélés összehívását, amelyen kizárólag a nemzetiségek irodalmáról lenne szó és arról, hogyan lehetne a nemzetiségi irodalmak értékeit besorolni az egész közösség szellemi kincstárába. Hasonló megbeszélések és nyilvános viták tartását javasolja a szövetség az egyes köztársasági íróegyesületeknek és a tartományi alosztályoknak.

Mivel a javaslat, és az egész közlemény, az új státútum alapján egyesült köztársasági íróegyesületek képviselőinek szabad elhatározásából született, komoly kilátás van arra, hogy ezek a megbeszélések meg is valósuljanak. Hogy mi lesz az eredményük, azt természetesen nem lehet előre tudni, de már maga az, hogy a probléma — ha csak ilyen szűkebb irodalmi vonatkozásban is — napirendre került, egy merőben új hozzáállást jelent, ami a kulturális élet egyéb területeire is kiterjed majd. Arról pedig, hogy a felismeréseknek, amelyek az ilyen feltételezhetően komoly beszélgetések során születhetnek, nemcsak a nemzetiségek irodalma és kultúrája fogja hasznát látni, beszélni is felesleges, mert hiszen ebben az ügyben a kölcsönösség az alapja mindennek.

A vita vége tehát tulajdonképpen új viták kezdete, vagy legalábbis hírnöke lett. Vitáké, amelyekben az új téma és új hozzáállás remélhetőleg a hangot is megváltoztatja majd: kevesebb lesz az epe és szimplifikáció, több a jóindulat, megfontoltság és — ami eddig különösen gyakran hiányzott — az objektivitás.